

MEZINÁRODNÍ NEROVNOSTI

východiska a výukové cíle

MEZINÁRODNÍ NEROVNOSTI východiska a výukové cíle

PROBLÉM NEROVNOSTI

Nerovnost je stav, kdy si lidé nejsou rovni např. v příjmu nebo v přístupu ke zdravotní péči. Lidé s vyššími příjmy mají obvykle lepší přístup ke službám a příležitostem. S menší pravděpodobností také budou porušena jejich základní lidská práva. Lidé si nevybírají, jestli se narodí do bohaté rodiny nebo společnosti.

Příjmová nerovnost může být měřena mezi státy, potom mluvíme o **zemích s vysokým příjmem** a o **zemích s nízkým příjmem**. Příjmová nerovnost může být měřena také v rámci jednotlivých zemí. Nerovnost mezi státy v současnosti klesá, zatímco nerovnost v rámci zemí je na vzestupu – rozdíl v příjmech bohatých a chudých lidí se zvětšuje.¹ Nerovnost může mít negativní vliv jak na spokojenost lidí, tak na očekávanou průměrnou délku života. **Index lidského rozvoje** je prostředek pro srovnání klíčových faktorů lidského rozvoje, mezi které patří dlouhý a zdravý život, přístup ke vzdělání a životní standard. Rozdíl mezi očekávanou nadějí na dožití mezi bohatými a chudými regiony v USA je více než 20 let.²

Extrémní nerovnost. Na světě je velmi málo extrémně bohatých lidí. „82 % ekonomického kapitálu za poslední rok vytvořilo nejbohatší procento světové populace, zatímco na 3,7 miliardy lidí, chudší polovinu lidstva, nepřípadlo nic.“ (Oxfam 2018)

Žáci vysvětlí pojem globální nerovnost. Popíšou současné trendy v nerovnosti mezi jednotlivými zeměmi a v rámci nich.

Žáci uvedou, k čemu slouží index lidského rozvoje.

ROVNOST

Ideje spravedlivosti a rovnosti jsou lidem vlastní. Dle výzkumu má každé malé dítě povědomí o nerovnosti a případně na ni reaguje.³ I když je nerovnost znakem lidských společností napříč historií, jsou tu také hnutí, která se to, inspirována ideou rovnosti, snaží napravit.

Lidé napříč světem a historií se snažili o rovnější rozdělení moci a bohatství. Od povstání žlutých turbanů roku 184 našeho letopočtu v Číně, mazdakismus v Persii v roce 488 až po revoluce ve Francii, Rusku, Číně nebo na Kubě. Lidé také vedou kampaně proti dalším formám nerovnosti, jako např. za rasovou rovnost v JAR nebo za genderovou rovnost. V současnosti žijeme v globálním ekonomickém systému (kapitalismu), jehož cílem je vytvořit v první řadě bohatství, ne rovnost nebo blahobyt. Z peněz vydělaných úspěšnými lidmi by teoreticky měli mít díky tzv. „trickle down efektu“ prospěch i chudí lidé. Nicméně v chudobě žije takové množství lidí, že tento efekt nemůže zdaleka pomoci všem. Organizace jako např. Světová banka proto zdůrazňují „*potřebu najít model ekonomického růstu, který by byl inkluzivní, který by měl přínos i pro chudé, nejen pro ty nejbohatší*“.⁴ Indikátory kvality života (jako např. index lidského rozvoje) byly vytvořeny, aby bylo možné sledovat kromě ekonomiky i další klíčové faktory nezbytné pro kvalitu života.

Tyto indexy operují s proměnnými jako dětská úmrtnost, užívání drog, duševní zdraví, míra kriminality, míra důvěry v politiky nebo zapojení se do komunitního života. Výzkumy ukazují, že tyto indikátory se zlepšují, když je ve společnosti více rovnosti.^{5 6}

Žáci chápou, že ideje spravedlivosti a rovnosti jsou lidem vlastní. Argumentují jak pro, tak proti nerovnosti ve společnosti.

KOŘENY MEZINÁRODNÍ NEROVNOSTI

Ekonomická nerovnost mezi zeměmi s vysokými a nízkými příjmy v dnešní době má kořeny v **historických procesech** (např. války, kolonialismus a industrializace) a také v **současném** systému mezinárodního obchodu a ekonomiky. Mezinárodní nerovnosti dramaticky rostly během **průmyslové revoluce** a po ní, kdy byl ekonomický růst nově industrializovaných zemí obrovský. **Světový ekonomický systém** vytvořil podmínky obchodu, které jsou výhodnější pro ekonomicky rozvinutější, silnější země. Dnešní **industrializované** země s vyššími příjmy stále kupují levné surové materiály od zemí s nižšími příjmy, aby z nich vyrobili drahé produkty (jako mobilní telefony), které následně prodávají opět v zemích s nižšími příjmy. Země s nižšími příjmy se **zadlužují** finančním institucím (např. Světová banka), které jsou kontrolovány zeměmi s vyššími příjmy. Pro země s nižšími příjmy je těžké tyto dluhy splácet. Tyto peníze by přitom mohly být využity na rozvoj těchto zemí.

Žáci uvedou příklady, jak minulé a současné mezinárodní vztahy ovlivňují globální nerovnost.

NEROVNOST A VZDĚLÁNÍ

Vzdělávání je klíčové pro snižování chudoby, protože mimo jiné zvyšuje dovednosti a schopnost splácet finanční závazky. Přesto stále 264 milionů dětí nechodí do školy (UNESCO 2017) a 781 milionů dospělých je negramotných. Dvě třetiny z toho tvoří ženy.⁷

Gramotnost snižuje genderovou nerovnost a nerovnost jako takovou.⁸ Cíl udržitelného rozvoje č. 4 tak míří na rovné vzdělání dostupné všem dětem, aby se snížil nepoměr ve vzdělávání dívek a chlapců. Vzdělávání dostatečného počtu budoucích učitelů je pro splnění tohoto cíle klíčové.

Žáci vědí, že mnoho dětí nemůže chodit do školy, a vysvětlí roli vzdělávání pro snižování společenské a ekonomické nerovnosti.

NEROVNOST A ZDRAVOTNÍ PÉČE

Nedostatečný přístup ke zdravotní péči je důležitou společenskou nerovností. Více než 3 miliony lidí umírají každoročně na nemoci, kterým by se dalo předejít relativně levným očkováním. Nedostatek pitné vody a sanitárních zařízení situaci ještě zhoršuje. Úmrtnost v subsaharské Africe je 84 lidí na každých 1000 narozených ve srovnání s 2,1 úmrtími k 1000 narozených na Islandu.⁹ Nicméně toto se může zlepšit. Úmrtnost dětí do pěti let věku mezi lety 2000 a 2015 globálně klesla o 44%. Úmrtí způsobená malárií se v tomto období snížila o polovinu, ale 1,34 milionu lidí každoročně umírá na hepatitidu a toto číslo roste. Cíl udržitelného rozvoje č. 3 míří k zajištění zdravého života a zvyšování jeho kvality pro všechny v jakémkoliv věku. Světová zdravotnická organizace vyhlásila nárok na zdravotní péči za základní lidské právo v roce 1948. V roce 2017 neměla stále polovina obyvatel světa přístup k základní zdravotnické péči.¹⁰

Výzkumy ukazují, že lidé, kteří mají dosažitelný přístup k zdravotnické péči, jsou mnohem produktivnější v práci a tím posilují místní ekonomiku.

Žáci vysvětlí následky nerovnosti v přístupu ke zdravotní péči a význam kvalitní zdravotní péče. Vědí, že některé země si mohou dovolit mnohem lepší zdravotní péči než jiné země.

NEROVNOST A CHUDOBA

Absolutní chudoba znamená situaci, kdy si domácnost nemůže dovolit základní věci jako stravu, bydlení nebo oblečení z důvodu nedostatečného příjmu. Okolo 10 % světové populace žije pod **mezinárodní hranicí chudoby** stanovené Světovou bankou v současnosti na 1,9 dolaru na osobu na den.¹¹ Nicméně situace se zlepšuje. Dnes je na světě třikrát méně lidí žijících pod mezinárodní hranicí chudoby než v roce 1970.¹² **Relativní chudoba** znamená situaci, kdy je příjem domácnosti znatelně menší než průměrný (nebo mediánový) příjem v dané zemi. Miliony lidí v bohatých i chudších zemích jsou postiženi *relativní chudobou*, která má na lidi široké spektrum různých dopadů. Například může znemožňovat přístup k různě zpoplatněným službám jako ke zdravotnické péči, ale také k věcem, které se hůře měří, jako např. jak se tyto rodiny a jedinci cítí.

Žáci vysvětlí rozdíl mezi absolutní a relativní chudobou.

NEROVNOST A ŽIVOTNÍ PRO- STŘEDÍ

Výzkum ukazuje, že vyšší nerovnost ve společnosti je spojena s vyššími emisemi uhlíku.¹³ Může to být proto, že nerovnost zvyšuje „statusovou soutěživost“ ve společnosti a **zvyšuje spotřebu** jako takovou. Pokrytí poptávky spotřebitele výrobou má dopady na životní prostředí. Problémy životního prostředí mohou zároveň nerovnost ještě prohlubovat, a rozšiřovat tak pomyslnou propast mezi bohatými a chudými. Chudé země (a lidé) jsou více náchylní vůči negativním dopadům klimatických změn a oproti bohatým, kteří produkují více CO₂,¹⁴ mají méně zdrojů na to, aby se změnám přizpůsobili. Klimatická změna způsobuje více sucha a povodní, které zvyšují chudobu. V roce 2017 čelilo 124 milionů lidí hladu v důsledku klimatických katastrof a konfliktů.¹⁵

Žáci uvedou některé příklady propojení globální nerovnosti s environmentální problematikou.

VLÁDNÍ OPATŘENÍ TÝKAJÍCÍ SE NEROVNOSTI

Vlády 193 zemí se znepokojeny rostoucí nerovností ve světě sešly na půdě OSN a daly vzniknout **Cílům udržitelného rozvoje (SDGs)**. Cíl č. 10 zní: „Snížit nerovnost uvnitř zemí i mezi nimi“ do roku 2030.¹⁶ To zahrnuje zvýšení příjmu chudých lidí rychleji než zbytku populace, snížení zdanění remitencí, tedy peněz, které posílají lidé pracující v zahraničí domů, a osvobození exportu z ekonomicky chudších zemí od cla. To by zároveň dalo zemím s nižšími příjmy větší slovo v globálních institucích, které nastavují pravidla, jako ve Světové bance nebo v Mezinárodním měnovém fondu. Od vlád se očekává, že vyhradí více ze svých rozpočtů na rozvojovou spolupráci a budou v zemích s nižšími příjmy více investovat. Cíl udržitelného rozvoje č. 10 se vzájemně doplňuje s cíli, které se týkají zdraví a vzdělání.

Žáci popíší význam Cílů udržitelného rozvoje, obzvláště cíle č. 10.

NEROVNOST A OBČANSKÁ SPOLEČNOST

Mnoho spolků a organizací se zaměřuje na potírání nerovnosti. Jubileum 2000 byla kampaň za odpuštění dluhů vysoce zadlužených chudých zemí. Úspěchem této kampaně bylo zrušení některých dluhů těchto **vysoce zadlužených chudých zemí** (HIPC).

Fairtrade je globální hnutí, které je velkou měrou přítomno v EU a které představuje spravedlivější a férovější systém obchodu. Komodity jako kakao nebo kávu vykupuje z rozvojových zemí za vyšší cenu. **Fairtrade Premium** jsou „peníze navíc“, které jsou vypláceny zpět komunitám farmářů, kteří si rozhodnou, na co peníze vynaloží, jestli na vzdělání, zdravotní péči, nebo na infrastrukturu v jejich komunitě.

Globální kampaň za vzdělání¹⁷ (se členy v 80 zemích) je založena na myšlence, že vzdělání přináší více rovných příležitostí. Kampaň se snaží zajistit přístup ke kvalitnímu základnímu vzdělání pro všechny děti.

Žáci popíší některé aktivity redukující nerovnost a jejich dopad.

Žáci rozumí tomu, že mohou sami svým chováním přispět ke globální změně k lepšímu.

Žáci identifikují malé specifické aktivity, kterými mohou individuálně nebo kolektivně přispět.

- 1 Qureishi <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2017/12/global-inequality.pdf>
- 2 <https://www.theguardian.com/inequality/2017/may/08/life-expectancy-gap-rich-poor-us-regions-more-than-20-years>
- 3 Honick <http://economics.com/are-we-born-with-a-sense-of-fairness/>
- 4 <http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2015/10/01/governments-focus-shared-prosperity-inequality-world-bank-group-president>
- 5 Wilkinson & Pickett <https://www.dur.ac.uk/resources/wolfson.institute/events/Wilkinson372010.pdf> <https://www.equalitytrust.org.uk/>
- 6 Wilkinson & Pickett <https://www.dur.ac.uk/resources/wolfson.institute/events/Wilkinson372010.pdf>
- 7 <https://www.theguardian.com/global-development/2015/oct/20/two-thirds-of-worlds-illiterate-adults-are-women-report-finds>
- 8 <https://ourworldindata.org/literacy>
- 9 https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_infant_and_under-five_mortality_rates
- 10 <http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2017/12/13/world-bank-who-half-world-lacks-access-to-essential-health-services-100-million-still-pushed-into-extreme-poverty-because-of-health-expenses>
- 11 Ferreira, World Bank <https://blogs.worldbank.org/developmenttalk/richer-array-international-poverty-lines>
- 12 <https://ourworldindata.org/extreme-poverty>
- 13 <https://www.theguardian.com/inequality/2017/jul/04/is-inequality-bad-for-the-environment>
- 14 <https://unfccc.int/news/combof-climate-change-and-inequality-increasingly-drives-risk>
- 15 <https://www.wfp.org/content/global-report-food-crises-2018>
- 16 <http://www.undp.org/content/undp/en/home/sustainable-development-goals/goal-10-reduced-inequalities/targets/>
- 17 <https://www.sendmyfriend.org/about/>

Pro více informací
navštivte:

- www.getupandgoals.cz
- www.getupandgoals.eu
- facebook.com/getupandgoalsCZ

- Materiál vznikl v rámci projektu Get up and Goals! za finanční podpory Evropské unie, z prostředků České rozvojové agentury v rámci zahraniční rozvojové spolupráce ČR. Materiál nereprezentuje oficiální postoje Evropské unie ani dalších donorů, za jeho obsah zodpovídá zhotovitel ARPOK, o.p.s.

- Více se o nás dočtete na www.arpok.cz
ARPOK, o.p.s., U Botanické zahrady 828/4, 779 00 Olomouc

- Materiál vytvořil CISP

- ve spolupráci s Leeds Development Education Centre (LDEC)

- uvolněno pod svobodnou licencí CC-BY-SA

